

U-hjelp er – som oljeinntekter – milde gaver som kan ha ødeleggende konsekvenser for samfunnet, skriver **Arne Jon Isachsen**, professor ved Handelshøyskolen BI.

Spar dem for bistand

DEBATT & INNLEGG

KUTT. Vestlige land bør slutte med u-hjelp, mener Arne Jon Isachsen.

Under Kristelig Folkepartis landsmøte sist helg vant partiungdommen frem i bistandspolitikken. Innen 2013 skal bistanden til utviklingsland økes fra 1,0 prosent av brutto nasjonalinntekt til 1,4 prosent – ikke 1,3 prosent slik programkomiteen i KrF hadde foreslått.

Norge har et spesielt ansvar for verdens fattige. Det er jeg enig i. Norges eierskap til store forekomster av olje og gass er det noe tilfeldig over. Det skulle bare mangle at ikke vi generøst deler oljepengene med verdens fattige. Men hvordan gi bort penger slik at de kommer fattige land og mennesker til gode?

«Land som Nigeria har ifølge IMF opplevd dramatisk forverrede vilkår for befolkningen etter mer enn 30 år med betydelige oljeinntekter», heter det på side 131 i en fersk stortingsmelding om norsk utenrikspolitikk. Bytt ut Nigeria med Zimbabwe og oljeinntekter med u-hjelp, og en ny setning med samme triste mening trer frem.

Likheten mellom oljeinntekter og u-hjelp er at man får noe for intet. Milde gaver fra naturen. Milde gaver fra andre land. Med det resultat at ressurssterke aktører bruker tid og krefter for å få del i disse gavene. Med ødeleggende konsekvenser for samfunnet.

Erkjennelsen av at u-hjelp sjelden virker som tiltenkt sitter tungt inne. Parallellen til Mars-hall-planen for Vest-Europa (1948-1952) er helt misvisende. Bistanden fra USA var midlertidig. De mottagende landene var velfungerende demokratier. Makten var delt mellom den lovgivende, den utøvende og den dømmende myndighet. Alt

som trengtes for å få mer fart på produksjonen var mer kapital og friere handel. USA bidro med kapitalen, men satte som betingelse friere handel.

«I løpet av de siste 60 årene har minst tusen milliarder dollar i u-hjelp blitt overført fra rike land til Afrika», skriver Dambisia Moyo i Wall Street Journal den 26. mars i år. Hun er oppvokst i Zambia, med doktorgrad i økonomi fra Oxford University. «Men likevel er inntekten per innbygger i dag lavere enn den var på 1970-tallet. Mer enn halvparten av befolkningen – mer enn 350 millioner mennesker – lever på mindre enn en dollar per dag. Dette tallet har nesten doblet seg på to tiår», skriver hun videre.

En strøm av gratis penger er den perfekte måten å holde et korrumpert regime i live på, mener Moyo. Man trenger ikke skattlegge egne innbyggere i særlig grad. Et godt forhold til utenlandske givere derimot, er viktig. Slik at pengene fortsetter å strømme inn.

Giverlandene på sin side, med et reiselystent byråkrati hjemme, med godt betalte stedlige representanter ute, og med engasjerte forskningsmiljøer kloden rundt, har også egenin-

Spørsmålet er altså ikke bare hva vi skal gjøre med oljepengene, men minst like mye hva oljepengene gjør med oss

KRITISK TIL U-HJELP. Økonomen og forfatteren Dambisia Moyo møtte miljø- og utviklingsminister Erik Solheim under sitt besøk i Norge.

Foto: Scanpix

teresser i bistandspolitikken slik den i dag fungerer.

I de 35 årene Mobuto Sese Seko var president i Zaire – frem til 1997 – lyktes han med å rane til seg mer enn fem milliarder dollar. Hva var verst for landet? President i 35 år? Eller korrupsjon i en slik skala? Jeg tror det første. Hvorfor?

Fordi et lands rikdom har lite med kontante penger å gjøre. Et lands rikdom har med arbeidsinnsatsen til dets innbyggere å gjøre. Se på Norge. Vi kan glede oss over at det på Statens pensjonsfond – Utland nå står verdier tilsvarende vel 400.000 kroner per nordmann. Ikke småteri. Du verden for et rikt land. Og likevel – småtterier er det lell. Den årlige verdiskapningen gjennomsnittsnordmannen kan påregnes å stå for i årene fremover, er i samme størrelsesorden – nær 400.000 kroner. Oljeformuen er således ikke mer enn 12-15 måneders arbeidsinnsats. Og med tredve år i aktivt arbeid, eller mer, veier pengene på bok i

utlandet ikke så mye.

Hva om oljeformuen fører til slappere arbeidsmoral, daffere utdanning, svakere engasjement og økt sykefravær? Det skal ikke så mye til på disse punktene før vinningen har gått opp i spinningen.

Spørsmålet er altså ikke bare hva vi skal gjøre med oljepengene, men minst like mye hva oljepengene gjør med oss.

Vestlige land bør slutte med u-hjelp. Å gi noe for ikke noe, skaper verken utvikling eller vekst. Det mener Dambisia Moyo.

Erik Solheim latterliggjorde Moyos synspunkter under en debatt med henne før påske. Han burde heller bevilge en liten sum penger til utgreiing av norsk bistandspolitik med utgangspunkt i en hypotese om at hun har rett.

Og med støtte til en slik utredning ville KrF gitt et viktigere bidrag til verdens fattige enn med helgens landsmøtevedtak.

Noen må tenke!

Mange spør om oljefondets forvaltningsstil bør endres fra aktiv til passiv, etter store tap ifjor. Aktiv forvaltning innebærer at en analyserer aksjene, mens en passiv forvaltning innebærer at man kjøper aksjer ut fra deres vekt i en børsindeks. Det første er selvfølgelig mer ressurskrevende. Spørsmålet er om kostnadene kan forsvares.

Spørsmålet kunne vært stilt annerledes; Er det lønnsomt å tenke selv – som i aktiv forvaltning – eller skal en stole på at andre tar ansvaret for å tenke – passiv indeksering?

Hvis man velger det siste, må man stole på at andre faktisk tenker, at ikke de også satser på at alle andre tenker. Noen må tenke. Hvem skal ha ansvaret for at det faktisk tenkes i aksjemarkedet?

Teknologiboblen ved årtusenskiftet er et av mange eksempler på hvor galt det kan gå når mange nok slutter å tenke. På det meste var cirka to tredjedeler av markedsverdien i verdensindeksen knyttet til teknologi og telekomsektoren. Problemet med bobleperiodene er at de som tenker – teknologiaksjer er for dyre – taper på dette på kort sikt – dyre aksjer

ANSVAR. Oljefondet har et ansvar for å være blant dem som tenker, mener Harald Haukås.

blir enda dyrere. Aktive forvaltere presses dermed til å endre forvaltningsstil, eller de taper markedsandeler og eksistensgrunnlaget deres smuldrer bort.

En viktig forutsetning for å kunne drive aktiv forvaltning er at kortsiktige resultater ikke hindrer forvalteren i å investere slik han mener er best på lang sikt. Oljefondet har som en av verdens største forvaltere et ansvar for å være blant dem som tenker.

Å sikre at det faktisk tenkes i aksjemarkedet, er en forsikringspremie mot at markedet blir for irrasjonelt.

Harald Haukås, analytiker i Skagen Fondene

Clemet bommer

I Dagens Næringsliv 29. april kommenterer lederen for Civita, Kristin Clemet, et intervju med meg i samme utgave av avisen. Utgangspunktet for intervjuet er en rapport som jeg er medforfatter av, om økonomisk ulikhet og den skandinaviske modellen, skrevet for det offentlige oppnevnte Fordelingsutvalget.

Det «blir for enkelt å si at det er velferdsstaten som er årsak til de gode resultatene i norsk økonomi», sier Clemet – og jeg er helt enig. Jeg har aldri hevdet noe sånt.

Clemet påstår videre at jeg bare diskuterer en liten del av den skandinaviske modellen og trekker selv frem rollen som det liberale demokratiet spiller,

graden av åpenhet i økonomien og privat eiendomsrett. Dette blir igjen «god dag mann økseskift» mot vår rapport, som nettopp diskuterer rollen som demokratisk konkurranse spiller; som understreker den positive betydningen som økonomisk åpenhet og internasjonal handel har; og som fremhever komplementariteten

ØKONOMISK MODELL. Kristin Clemet bommer med kritikken, mener Kalle Moene.

mellom kapitalistisk dynamikk og sosial sikkerhet.

Clemet bommer og slik går det lett når en skal kommentere en rapport en ikke har lest. Men det er selvsagt inspirerende for oss at Clemet interesserer seg for det vi arbeider med.

Kalle Moene, professor ved økonomisk institutt, Universitetet i Oslo